

Тешко је казати ко је и када у комунистичкој Југославији први поменуо потребу реорганизовања Српске православне цркве у мање административне целине које би међусобно биле веома лабаво повезане. Судећи по неким мање познатим документима, то се 1963. године помињало у контексту расправа о уставном проблему и о српском националном питању у Југославији.

Комунистичка партија Југославије је имала свој програм решавања националног питања кроз стварање република. У том програму је створена република (држава) Македонија на територијама некадашње Краљевине Србије. Даљи корак је представљало прављење такозване Македонске православне цркве на телу Српске православне цркве.

Како проглашење и организовање ове псеудоцркве у сваком погледу, територијалном, административном, јерархијском и тако даље, није ишло по програму, најчешће је за то оптуживана Српска православна црква и један део њених архијереја. Високи партијски руководиоци су оптуживали српску Цркву да се није прилагодила ни организационо нити структурно новим околностима. Помињали су и њено неприхватање реалности када је реч о националном питању нарочито у Хрватској, Босни и Херцеговини, Македонији и Црној Гори.

Држава је готово свим расположивим, законским и незаконским, средствима успела да „приволи“ знатан део јерархије да промени правац своје политике од националног ка „братству и јединству“.

Српска православна црква се није мирила са политиком државног и партијског врха у Македонији. Најпре су је оптуживали за великосрпски шовинизам па су покренули свој пропагандни систем. Држава је знала начине како да елиминише све оне који су јој сметали. Тако је страдао митрополит скопљански Јосиф Цвијовић. Има индиција да је патријарх Викентије Проданов (1950-1958) обећао разрешење проблема у Македонији. Како је остало само на томе, он је, по неким тврдњама, отрован.

Нови првосвештеник Српске православне цркве патријарх Герман Ђорић, 1958. године изабран по вољи државне власти, у почетку је био далеко кооперативнији.

Патријарх Герман је заједно са већином архијереја, после дугих и тешких разговора са представницима политичког врха Југославије, у којима су претња и сила најчешће били једини аргументи, пристао на признање Македонске православне цркве. У тим разговорима су стављали неке канонске примедбе на Устав Македонске православне цркве и на одличја њеног поглавара, које, међутим, нису мењале суштину решења који је спроводила држава.

Решење се заснивало на аутономности ове нове заједнице у свим унутрашњим пословима. Спољне односе обеју Цркава преузео би њихов заједнички патријарх.

Међутим, Сабор Македонске православне цркве није усвојио препоруке Сабора Српске православне цркве, па тако није дошло и до формалног решења овог питања. Без обзира на ово, такозвана Македонска православна црква је наставила да самостално обавља своје унутрашње послове. По питању спољних односа је морала да тражи претходну сагласност патријарха, а он је у свим случајевима, када се то ценило опортуним, исту давао. Ипак с времена на време долазило је до међусобних несугласица.

Када је македонска Комисија за верска питања покренула питање легализације Македонске православне цркве код других православних Цркава, а затим и признање од њих, како би самостално могла општити са овим Црквама, појавио се проблем: како ће Сабор Српске православне цркве да реагује на ово.

По мишљењу Савезне комисије за верска питања могуће су извесне компликације. Прво, испречиће се црквено-канонске сметње. Друго, може се очекивати да ће остале православне Цркве тешко прихватити такво решење.

У таквим околностима је закључено да се врх Српске православне цркве по питању Македонске православне цркве плаши ширих последица. „Наиме, решење питања Цркве у Македонији подстакло је дискусије да ли треба на сличан начин постепено прићи усаглашавању организације и функционисања цркве и у другим републикама. Тиме би, како се мисли, СПЦ усагласила сасвим своју активност и структуру у духу решења националног питања у земљи. Тако би Православна црква добила југословенски карактер, а исту би чиниле аутономне православне цркве у појединим републикама на челу са једним патријархом. Полазећи од садашњих потреба чини се да је ово питање

Пише: Вељко Ђурић Мишина
понедељак, 28 септембар 2009 15:20

више начелне природе, него ствар актуелне политичке потребе. Покретање овог питања довело би до компликација у земљи по односе са овом црквом, а и по нашу политику према верским заједницама у целини. То би вероватно имало негативног одјека и у иностранству.“ [\[1\]](#)

По свему судећи, овај закључак је био одлучујући у заустављању припремања програма распарчавања Српске православне цркве у републичке. Та идеја, међутим, није нестала. У протеклих пет непуних деценија помињале су се Хрватска православна црква, Војвођанска православна црква, Босанска православна црква, Црногорска православна црква.

Данас живи свој живот Македонска православна црква без признања од помесних Цркава. Државна власт Црне Горе је створила своју Црногорску православну цркву.

Да ни наши архијереји нису имуни од нових „Цркава“ на телу Српске православне цркве потврђује случај са овогодишњег (2009) Сабора у Београду, када је један од архијереја поменуо некакву Босанску цркву.

Аутор је доктор историјских наука

[\[1\]](#) Елаборат Савезе комисије за верска питања састављен 23. новембра 1963. године: Архив Министарства иностраних послова, фонд „Политичка архива“, 1963, 57-15-443554.